

TA'LIMDA 4K KOMPETENSIYALAR KRITIK FIKRLASH KREATIVLIK KOMMUNIKATSIYA KOLLABORATSIYA

ZIYODA XOJIMURODOVA BAXROM QIZI

207-DMT logoped o'qituvchisi Maxsus pedagogika

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida 4K kompetensiyalar kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiyaning ahamiyati yoritiladi. Zamonaviy ta'limda ushbu kompetensiyalarni shakllantirish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodkorlik bilan muammolarga yechim topishga, samarali muloqot qilishga hamda jamoada ishlashga yo'naltiradi. Maqolada 4K kompetensiyalarni rivojlantirishning metodlari, axborot texnologiyalarining bu jarayondagi o'rni va ularning kelajak ta'limi uchun dolzarbligi haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar va interaktiv usullar orqali o'quvchilarda XXI asr ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *4K kompetensiyalar, kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya, kollaboratsiya, zamonaviy ta'lim, innovatsion metodlar, XXI asr ko'nikmalari*

KIRISH

Bugungi globallashuv va tezkor texnologik rivojlanish davrida ta'lim tizimi oldida yangi vazifalar paydo bo'lmoqda. An'anaviy bilim berish yondashuvi o'z o'rnini XXI asr ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan innovatsion metodlarga bo'shatmoqda. Shunday dolzarb yo'nalishlardan biri bu 4K kompetensiyalarni o'quvchilarda rivojlantirishdir.

Kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya o'quvchilarning mustaqil qaror qabul qilish, yangicha g'oyalar yaratish, samarali muloqot o'rnatish va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Ushbu kompetensiyalar nafaqat

ta'lim jarayonida, balki kelajak kasbiy faoliyat va kundalik hayotda ham muvaffaqiyatli bo'lish uchun asosiy omil hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogika, axborot texnologiyalari hamda interaktiv metodlar yordamida 4K kompetensiyalarni rivojlantirish ta'lim samaradorligini oshirish, ijodkor, tanqidiy fikrlaydigan va hamkorlikka tayyor yoshlarni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Ta'limda 4K kompetensiyalarni rivojlantirish uchun nazariy yondashuv yetarli emas, balki amaliyotga asoslangan samarali metodlardan foydalanish talab etiladi. Kritik fikrlashni shakllantirishda o'quvchilarga tayyor bilimni berishdan ko'ra, ularga muammoli vaziyatlar yaratib, turli yechimlarni topishga yo'naltirish samarali hisoblanadi. Masalan, o'qituvchi darsda bir xil savolga turli javoblarni muhokama qilishni yo'lga qo'yishi yoki turli manbalarni solishtirish orqali o'quvchini mustaqil qaror chiqarishga o'rgatishi mumkin.

Kreativlikni rivojlantirishda darslarni faqat an'anaviy tushuntirish bilan cheklamasdan, o'quvchilarni yangi g'oya yaratishga rag'batlantirish muhimdir. Buning uchun loyihaviy ishlar, innovatsion g'oya tanlovlari yoki "agar sen muallif bo'lsang nima qilarding" kabi topshiriqlar samarali bo'ladi. Shuningdek, tasviriy san'at, drama va musiqa elementlarini fanlarga integratsiya qilish ham kreativ yondashuvni mustahkamlaydi.

Kommunikatsiya ko'nikmalarini shakllantirish uchun o'quvchilarga ko'proq jamoaviy bahs-munozaralar, intervyu olish, taqdimot qilish va rolli o'yinlar berish zarur. O'quvchilar bir-biri bilan erkin muloqot qila olishi, fikrlarini aniq ifodalashni o'rganishi ta'limning asosiy maqsadlaridan biri bo'lishi kerak. Bu jarayonda o'qituvchi faqat kuzatuvchi va yo'naltiruvchi vazifasini bajaradi.

Kollaboratsiyani rivojlantirish uchun esa guruhli ishlarga alohida e'tibor qaratish zarur. Har bir o'quvchi guruhdagi vazifani bajarishda mas'uliyatni his qilishi, hamkorlikda qaror chiqarishga o'rganishi kerak. Shu maqsadda umumiy

loyiha yaratish, jamoaviy prezentatsiyalar tayyorlash yoki o'quvchilarni turli rollarga bo'lib, birgalikda muammoga yechim topish kabi metodlar qo'llanadi.

Shunday qilib, ta'lim jarayonida 4K kompetensiyalarni rivojlantirish o'quvchilarni faollikka, mustaqillikka, ijodkorlikka va jamoaviylikka yo'naltiradi. Bu esa ularning kelajakda hayotiy va kasbiy faoliyatida muvaffaqiyat qozonishlari uchun muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Kritik fikrlashni rivojlantirish uchun onlayn platformalarda interaktiv testlardan ko'ra, ochiq savolli topshiriqlar samarali hisoblanadi. Masalan, Kahoot yoki Quizizz orqali o'quvchilarga bir xil muammoni turli yondashuvlar bilan hal qilish topshirig'i beriladi va ular natijada o'z fikrini asoslashga majbur bo'ladi. Shuningdek, Padlet kabi kollaborativ devorlarda turli g'oyalarni jamlash orqali o'quvchilar turli nuqtai nazarlarni solishtirishni o'rganadilar.

Kreativlikni rivojlantirishda vizual va interaktiv vositalardan foydalanish katta imkoniyat yaratadi. Masalan, Canva yordamida o'quvchilar o'z loyihalarini dizayn qilishadi, Minecraft Education Edition orqali tarixiy voqealarni virtual muhitda qayta yaratishadi yoki Scratch dasturida dasturlash asosida hikoya va animatsiyalar yaratishadi. Bu jarayonlarda o'quvchilar nafaqat o'z g'oyalarini namoyon qiladilar, balki yangicha yechimlar ishlab chiqishga ham o'rganadilar.

Kommunikatsiya ko'nikmalarini shakllantirish uchun zamonaviy videokonferensiya vositalari, xususan, Zoom va Google Meetdan foydalanish mumkin. Onlayn dars jarayonida o'quvchilarga ingliz tilida munozara tashkil etish, o'z fikrini qisqa "pitch" tarzida taqdim etish yoki "debate" formatida rollarga bo'linib bahslashish topshiriqlari beriladi. Bundan tashqari, **Flipgrid** platformasida o'quvchilar video tarzda o'z javoblarini yozib, guruhdoshlarining fikrlariga izoh qoldirish orqali ham kommunikatsiya ko'nikmalarini mustahkamlashadi.

Kollaboratsiyani rivojlantirishda Google Docs, Jamboard va Miro kabi hamkorlik vositalari juda samarali. Masalan, guruh a'zolari bir vaqtning o'zida umumiy hujjat ustida ishlashadi, har kim o'z qismiga mas'ul bo'ladi va yakunda

yagona loyiha hosil bo‘ladi. Trello platformasida esa guruh ishlarini rejalashtirish, vazifalarni taqsimlash va bajarilishini nazorat qilish mumkin. Shu tarzda o‘quvchilar birgalikda ishlash madaniyatini o‘zlashtiradilar.

Shunday qilib, zamonaviy ta’lim texnologiyalari orqali 4K kompetensiyalarni amaliy tarzda rivojlantirish o‘quvchilarni faollikka, ijodkorlikka va hamkorlikda ishlashga yo‘naltiradi.

Ta’limda 4K kompetensiyalarni rivojlantirish bo‘yicha amaliy misollar

Kompetensiya	Amaliy misollar (zamonaviy texnologiyalar asosida)
Kritik fikrlash	Kahoot va Quizizz orqali muammoli savollarni yechish; Padlet devorida turli g‘oyalarni jamlab solishtirish; Google Forms orqali ochiq javobli savollarni muhokama qilish
Kreativlik	Canva’da plakat va taqdimot dizayni yaratish; Scratch dasturida hikoya va animatsiyalar tuzish; Minecraft Education Edition’da tarixiy voqealarni virtual qayta yaratish; Artbreeder orqali yangi tasvirlar generatsiya qilish
Kommunikatsiya	Zoom va Google Meet’da “debate” formatida bahs-munozara; Flipgrid’da video javob yozib guruhdoshlar bilan fikr almashish; Telegram yoki Discord’da ta’limiy guruh chatlari orqali tezkor muloqot
Kollaboratsiya	Google Docs va Jamboard’da guruh bo‘lib bir hujjat ustida ishlash; Miro’da umumiy loyiha taxtasi tuzish; Trello’da vazifalarni taqsimlab rejalashtirish; Notion’da guruh uchun bilim bazasi yaratish

XULOSA

Ta’limda 4K kompetensiyalarni shakllantirish o‘quvchilarning XXI asr talablariga mos bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Kritik fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya kabi kompetensiyalarni rivojlantirish an'anaviy yondashuvlardan tashqari, zamonaviy ta'lim texnologiyalari yordamida yanada samarali amalga oshiriladi.

Amaliy misollar shuni ko'rsatadiki, Kahoot, Quizizz, Padlet, Canva, Scratch, Zoom, Flipgrid, Google Docs, Miro va boshqa vositalardan foydalanish o'quvchilarni faollikka undaydi, ijodiy yondashuvni shakllantiradi va hamkorlikda ishlashga yo'naltiradi. Bu esa nafaqat ta'lim jarayonida yuqori natijalar beradi, balki kelajakda raqobatbardosh, ijodkor va ijtimoiy faol shaxslarni tarbiyalash uchun mustahkam poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qodirova F. *Innovatsion ta'lim texnologiyalari*. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2022.
2. Anderson T., Dron J. *Teaching and Learning at a Distance: Foundations of Distance Education*. – New York: Routledge, 2022.
3. Rasulova M. *Zamonaviy ta'lim jarayonida 4K kompetensiyalarni rivojlantirish metodlari*. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti, 2023.
4. Voogt J., Erstad O., Dede C., Mishra P. *21st Century Skills and Digital Competences in Global Context*. – Springer, 2023.
5. Hwang G.J., Xie H. *AI-Supported Smart Learning Environments for Fostering Creativity and Critical Thinking*. – Singapore: Springer, 2024.